

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор Державного науково-методичного
центру змісту культурно-мистецької освіти

«22» Вересня 2021 р.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗМІСТУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

«СЛУХОВИЙ ТРЕНАЖЕР»

Наочний посібник

до навчальної дисципліни

«Музична грамота та практичне музикування»

для елементарного та базового підрівней

закладів початкової мистецької освіти

Київ – 2021

Укладач:

О. Є. Добронравова

викладач музично-теоретичних
дисциплін Броварської міської дитячої
школи мистецтв, спеціаліст вищої
категорії, викладач-методист

Рецензенти:

Т. І. Ганзіна

завідувач музично-теоретичного відділу
Київської дитячої школи мистецтв № 6
ім. Г. Жуковського, спеціаліст вищої
категорії, викладач-методист

Н. Й. Томич

викладач Коломийської дитячої музичної
школи № 1 імені Анатолія Кос-
Анатольського відділу культури
Коломийської міської ради, спеціаліст
вищої категорії, викладач-методист

Відповідальна
за випуск

А. Г. Полешук

Рекомендовано

на засіданні педагогічної ради
Броварської міської
дитячої школи мистецтв
(протокол № 2 від 03 листопада 2020 р.)

© Добронравова О. Є., 2021 р.

© Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти, 2021 р.

Методичні рекомендації

«Слуховий тренажер» - це комплекс дидактичних карток, орієнтований на допомогу здобувачам мистецької освіти елементарного та базового підрівнів мистецьких шкіл у навчальних дисциплінах «Музична грамота та практичне музикування» і «Сольфеджіо». Комплекс складається з 12 карток (набір для кожного здобувача), які виконані кольоровим друком з одного боку та монохромним з іншого. А також оригінал-макет для викладача.

Дидактична ідея «Слухового тренажеру» полягає в сприянні розвитку музичних здібностей здобувачів в процесі музичної діяльності, де здатність відтворювати внутрішнім слухом елементи музичної мови складає основу музичної уяви та розвитку музичного мислення. Навички слухового аналізу та визначення на слух інтервалів, ладів, акордів тощо є базовою компетентністю в курсі музично-теоретичного блоку мистецької освіти. Тому викладачі приділяють певну частину кожного уроку розвитку даної функціональної компетенції.

Пролонгований тренінг, як найпоширеніший засіб формування компетенцій дуже необхідний. Поза довготривалими зусиллями неможливі зрушення в розвитку здібностей.

Використання «Слухового тренажеру» може зробити цю роботу більш динамічною і ефективною, бо активно вести «діалог» з викладачем можна одночасно всім.

Традиційно, при усній перевірці засвоєного комплексу елементів, викладач і один здобувач насправді ведуть діалог, а решта аудиторії має стримано оцінювати власну відповідь (або взагалі вийти з активного режиму). Друга, не менш важлива функція використання карток - створення сприятливої для розвитку психологічної обстановки на уроці. Невпевненість у власних можливостях, страх, боязкість за невірну відповідь при аудиторії нерідко призводить до невдач. Навчальна діяльність буде низькою, якщо учень приховує думку, щоб не бути розкритикованим, чи

осміяним. Для подолання цього в роботі з картками є чудова функція. Викладач назве правильну відповідь, а вірно чи ні визначив здобувач будуть знати тільки він і викладач.

Нижче надається детальний опис роботи з картками, але наведені методи (одночасна відповідь всіх, психологічна підтримка кожного) мають заохотити учнів, підтримати і розкріпачити їхню енергію. Викладач, при цьому, має можливість швидко оцінити якість засвоєння, мобільно змінити акценти для прокладання нових алгоритмів навчального процесу.

Розглянемо будову карток «Слухового тренажера». На кожній з 12 карток розміщено 4 горизонталі. На 1 подані позначення простих інтервалів, на 2 рівні - позначення тритонів, характерних інтервалів, мажорного та мінорного тризвуків з оберненнями, на 3 рівні - назви традиційних ладів, їх видів та назви ладів народної музики, на 4 рівні - позначення домінантсептакорда та його обернень, увідних септакордів та декілька варіантів гармонічних послідовностей (кадансів). Таким чином, від простішого до складного, охоплені всі елементи засвоєння і слухове усвідомлення яких має бути сталим. Під час роботи з картками вони мають бути розміщені цією стороною до здобувачів.

На зворотній стороні кожної картки є кольоровий геометричний знак, який буде бачити викладач при піднятті картки. Саме за ним з'ясовується відповідність роботи кожного учня. Для цього є оригінал-макет, де разом надруковані обидві сторони всіх карток. Загальні «правила користування» є такими:

- пропонується слухати і усвідомлювати;
- знайти позначку елемента, що прозвучав (картки можна торкатися, але не піднімати);
- за єдиним сигналом, наприклад – «підняли» - одночасно підняти обрану картку.

Після третього етапу, викладач проголошує вірну відповідь, не коментуючи персональні успіхи, чи невдачі.

Важливим є те, що назва елемента, що прозвучав, промовляється повністю. Обов'язково: мала секунда, а не м₂, домінантсептакорд, а не Д₇. Це дає здобувачам вірний професійний приклад - бачимо і пишемо позначення, а промовляємо назву. Миттєво відбувається процес самооцінки (для здобувачів) та бачення результатів для викладача. Наведу декілька прикладів використання «Слухового тренажера» на різних рівнях розвитку слухових уяв. Викладачам добре відомо, що саме навички гармонічного усвідомлення простих інтервалів є фундаментом слухових компетенцій, тому тривалий період робота з картками ведеться тільки по першій горизонталі. Сама наявність всіх, іноді ще не опанованих детально інтервалів, вже дає можливість систематизувати і аналізувати.

Завдання: вибрати ті інтервали, що звучать порожньо, злитно (фонічну характеристику пропонує викладач).

Очікуваний результат: всі інтервали - чисті. Всі картки, крім чотирьох - відкладаються. Здобувачі характеризують вербально ознаки кожного: Ч₁, Ч₄, Ч₅, Ч₈, викладач підкріплює озвученими прикладами. Після такої підготовки проводиться розпізнавання довершених консонансів (перед здобувачами тільки 4 картки). Скоріше за все, цей етап є прогнозовано успішним, за виключенням розпізнавання кварта і квінти. Далі пропонується назвати найбільш різкі гармонічно взяті інтервали. Знову наводяться фонічні характеристики, звучать приклади і додаються ще 2 картки з секундами (септіми детально вивчаються пізніше).

Тепер перед здобувачами 6 карток. Пропонується розділити їх групами, як дисонанси та консонанси. Після такої підготовки проводиться визначення, а викладач наголошує на контрасті звучання двох груп. На наступних уроках викладач вже не буде витрачати час на пояснення, а запропонує самостійно вибрати і розкласти окремо картки з позначенням

дисонансів і консонансів. Так, поступово, наново вивчені інтервали будуть знаходити своє місце в групі. І коли всі прості інтервали будуть опановані, картки займуть осмислене і логічне розташування: 4 картки - довершені консонанси, 4 картки - дисонанси, 4 картки - недовершені консонанси, або "смайлики" (так називають їх учні за емоційним забарвленням). Можна пропонувати визначення 1-ої та 2-ої груп, 1-ої та 3-ої, 2-ої та 3-ої, а врешті визначаємо і використовуємо всі. На цей момент логічне і осмислене розташування карток, візуальна фіксація позначок у поєднанні зі слухо-емоційними навичками дадуть чіткий алгоритм усвідомленому визначенню гармонічних інтервалів.

Подібні приклади можна запроваджувати працюючи по 2-ій горизонталі з вибраними з набору картками, що містять позначення мажорного та мінорного тризвуків з оберненням. З них здобувачі формують дві групи, а викладач пропонує зосередитись на ладовому забарвленні тактильно відокремлених груп у першу чергу, а вже у другу на вид розпізнаваного акорду.

Також відокремлюванням частини карток відпрацьовуються навички розпізнавання ладів та їх видів, або обернення домінантсептакорда.

Тепер стає зрозумілішим, що використання «Слухового тренажера» в повному обсязі можливо на підсумковому етапі базового рівня. Випереджаючи законне запитання, чи не будуть всі картки з «зайвими» елементами лякати і обтяжувати початківців. Мій власний досвід це заперечує. Вмінню системно впорядкувати складні і досить абстрактні поняття допоможе візуальне, тактильне і емоційне осмислення. Коли початківець бачить, як багато всього нового його чекає, це викликає інтерес і цікавість. А коли здобувач є випускником, то переглядаючи системно сформовані горизонти має усвідомлювати, як кожен із елементів: інтервал, акорд, лад займає своє місце в образному змісті музики.

Додаткові функції: картки «Слуховий тренажер» можуть бути використані для створення усних навчально-ігрових вправ. Наприклад, теоретична розминка:

- Хто перший знайде і підніме позначку другого обернення домінантсептакорду?
- Який акорд складається з чистої кварта і малої терції?
- Який інтервал в оберненні звучить малою секундою?
- Яку назву має мінор з підвищеним VII ступенем?

Додамо, що сама робота здобувачів з картками (перекладання, самостійне переглядання, систематизація на власний вибір) завжди приносить їм задоволення, цікавість, очікування власного самовдосконалення.

1. 48

2. 3M7

3. дорійський

4. $T \frac{5}{3} - S \frac{6}{4} - T \frac{5}{3}$

1. M_2

2. V_6

3. Міксолідійський лад

4. $t \frac{5}{3} - s \frac{6}{4} - t \frac{5}{3}$

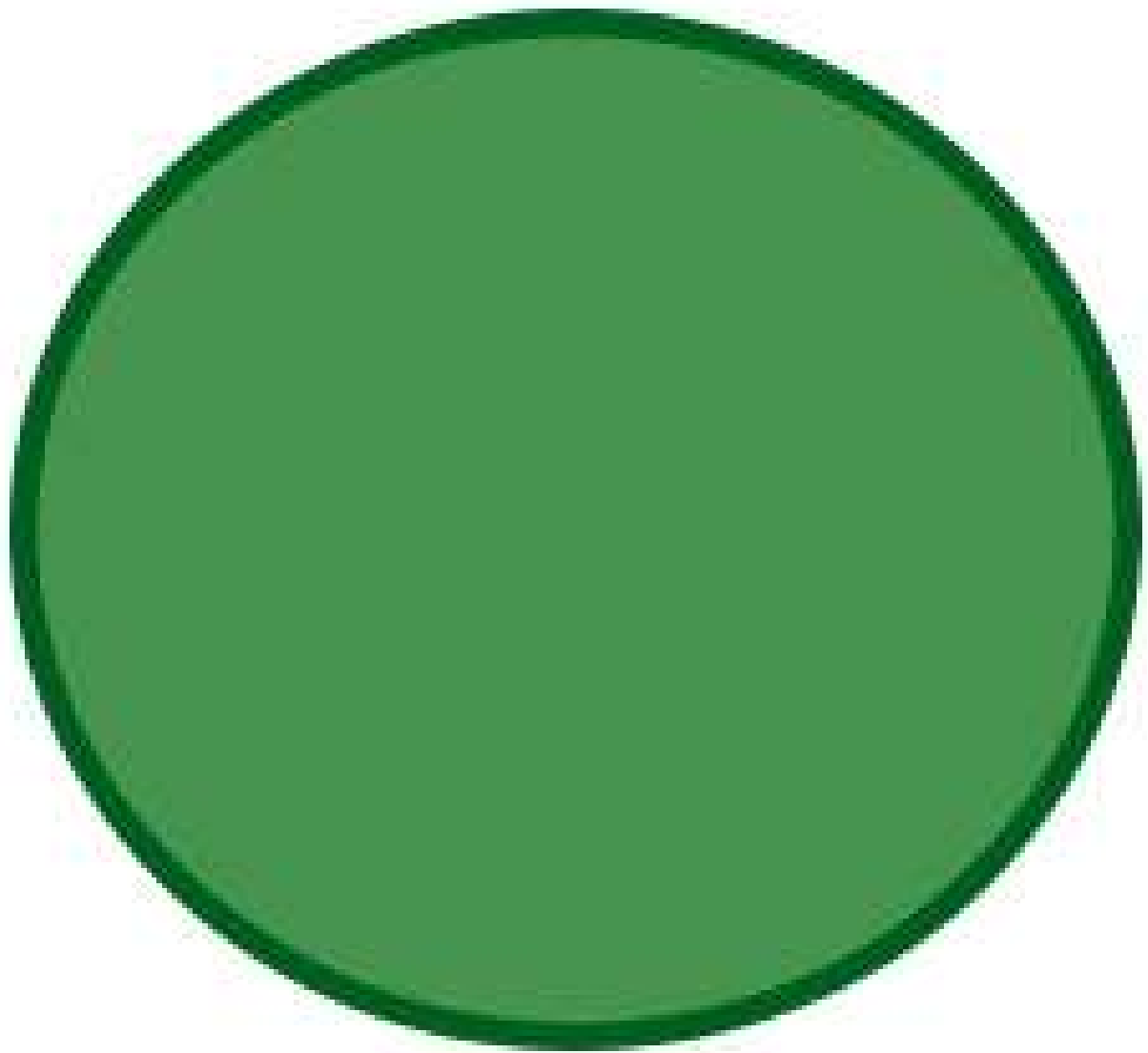

1. B_2

2. $B \frac{6}{4}$

3. Пентатоніка мінорна

4. $t \frac{5}{3} - D_6 - t \frac{5}{3}$

1. 41

2. $V \frac{5}{3}$

3. фрігійський

4. $T \frac{5}{3} - D_6 - T \frac{5}{3}$

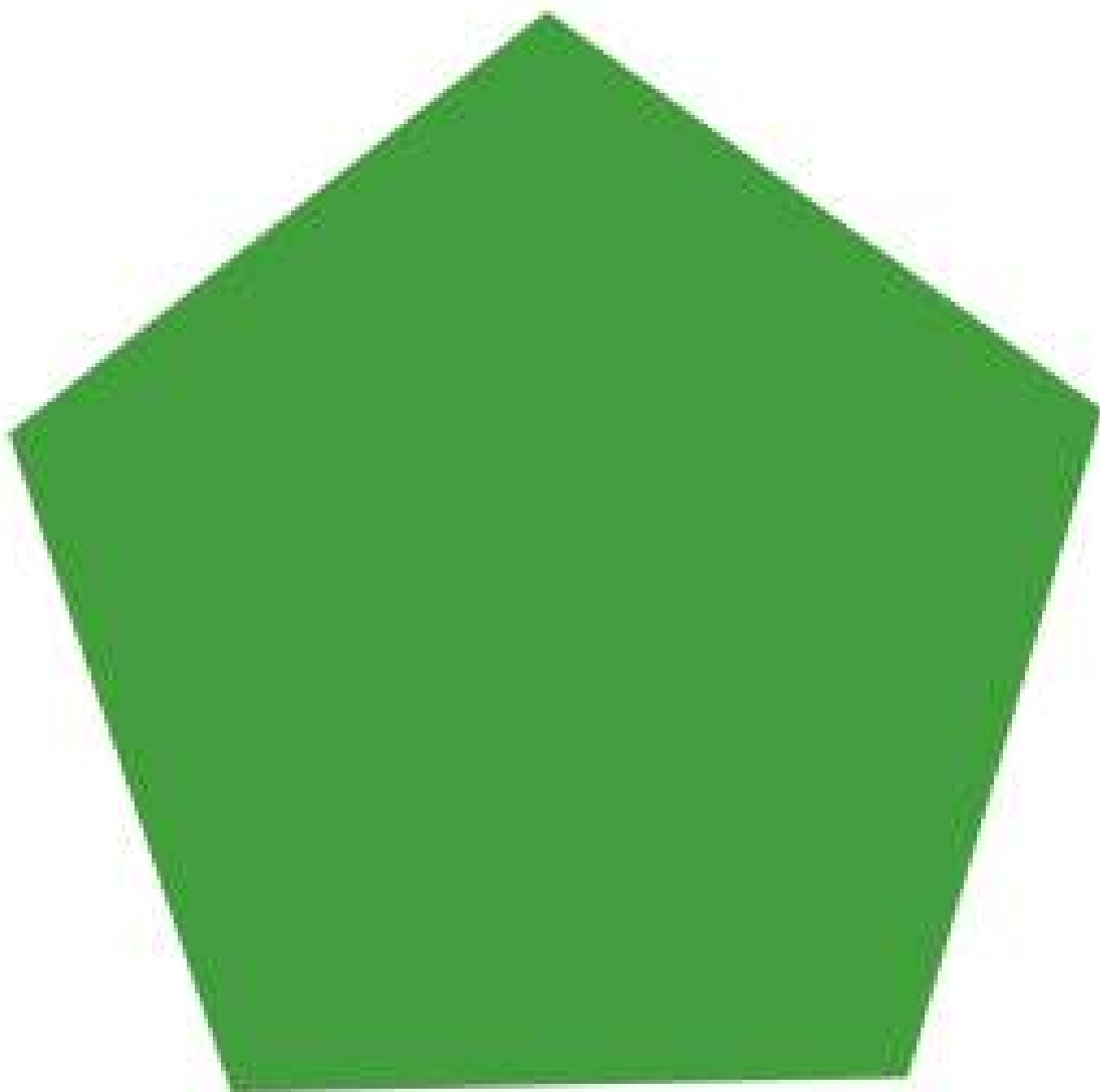

1. V_6

2. $3b_2$

3. мінор гармоніч.

4. VII_7

1. C_4

2. $M \frac{6}{4}$

3. пентатоніка мажорна

4. $D \frac{4}{3}$

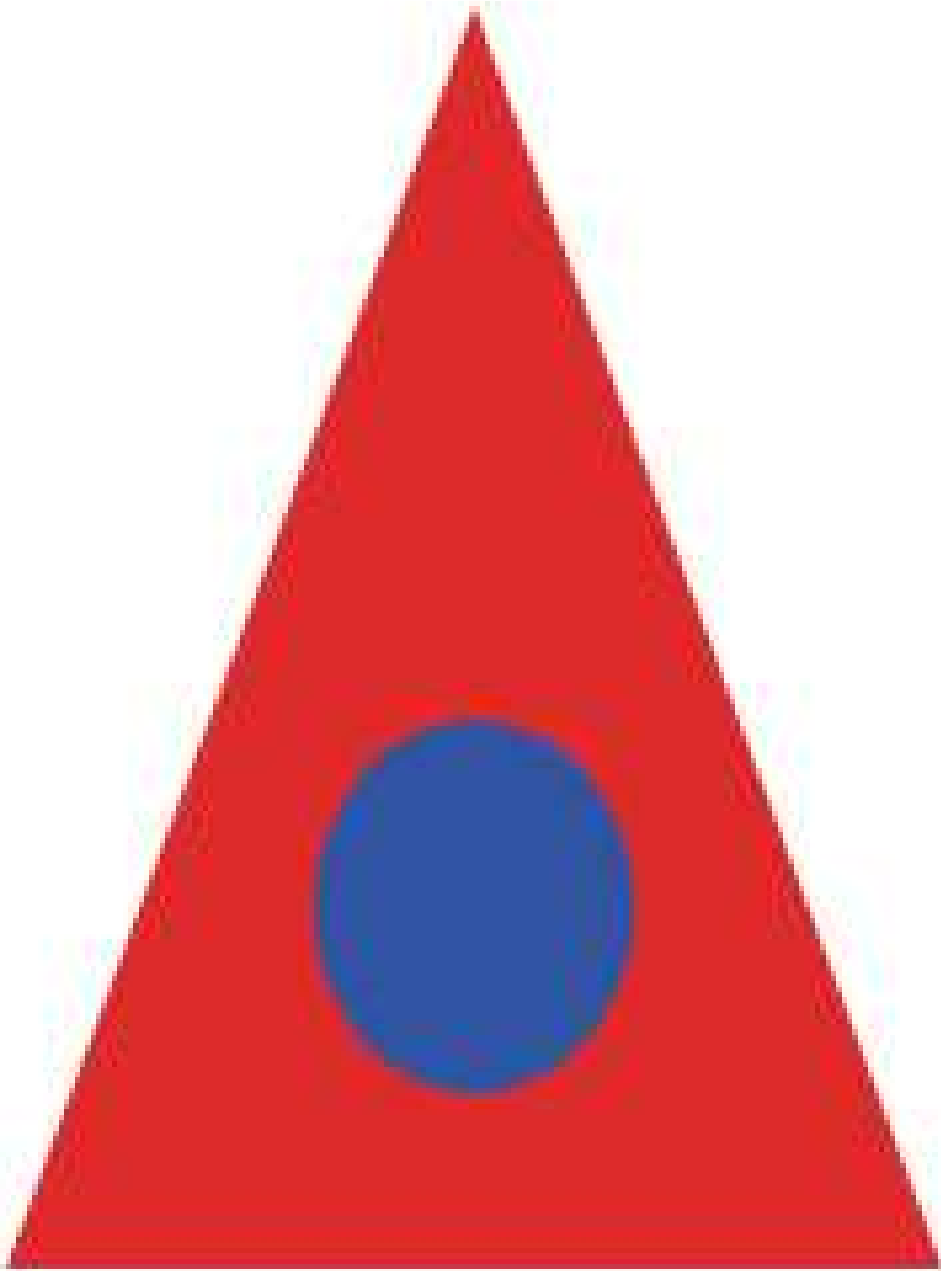

1. M_3

2. $M \frac{5}{3}$

3. Мажор гармоніч.

4. $D \frac{6}{5}$

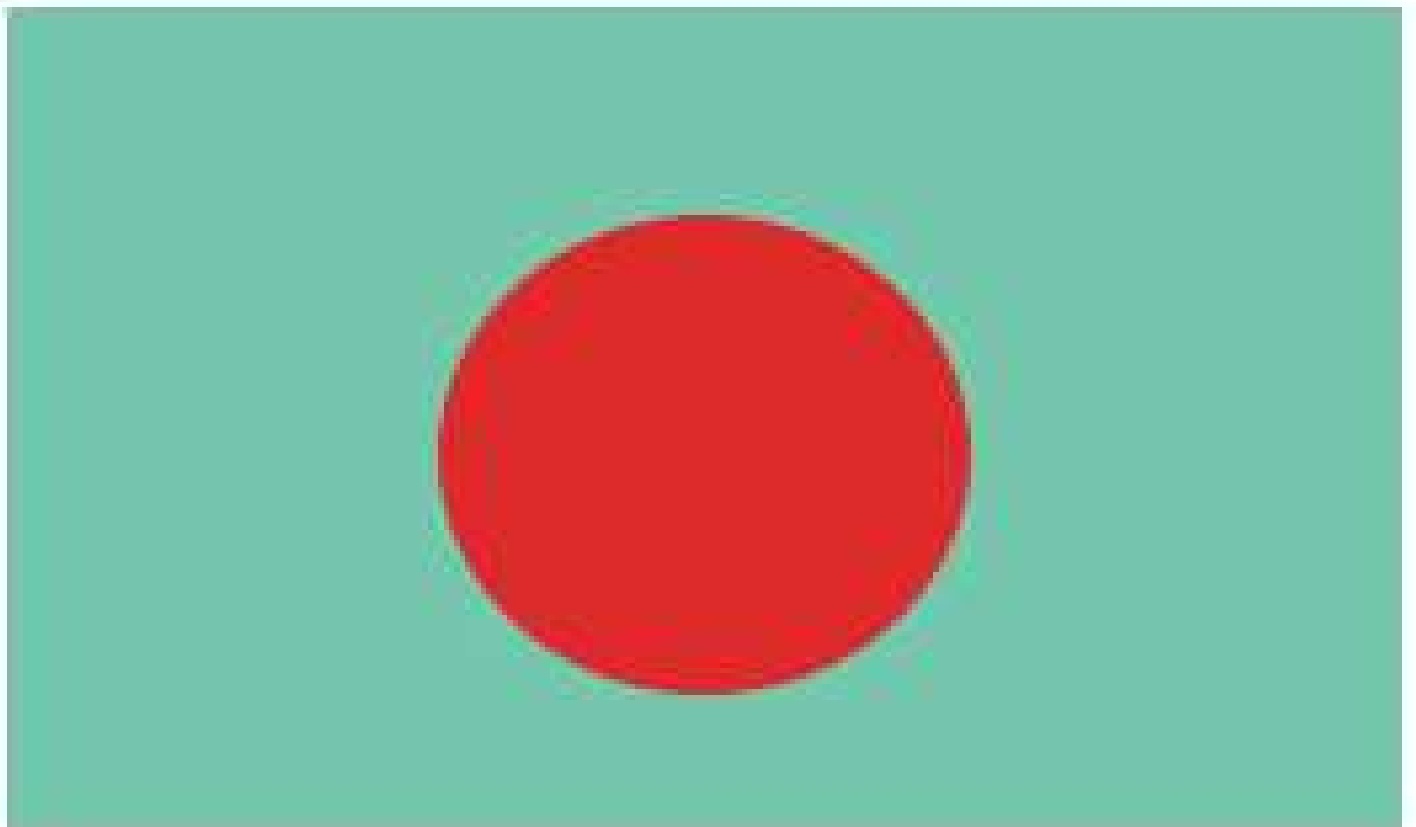

1. V_3

2. M_6

3. Мажор мелодич.

4. D_7

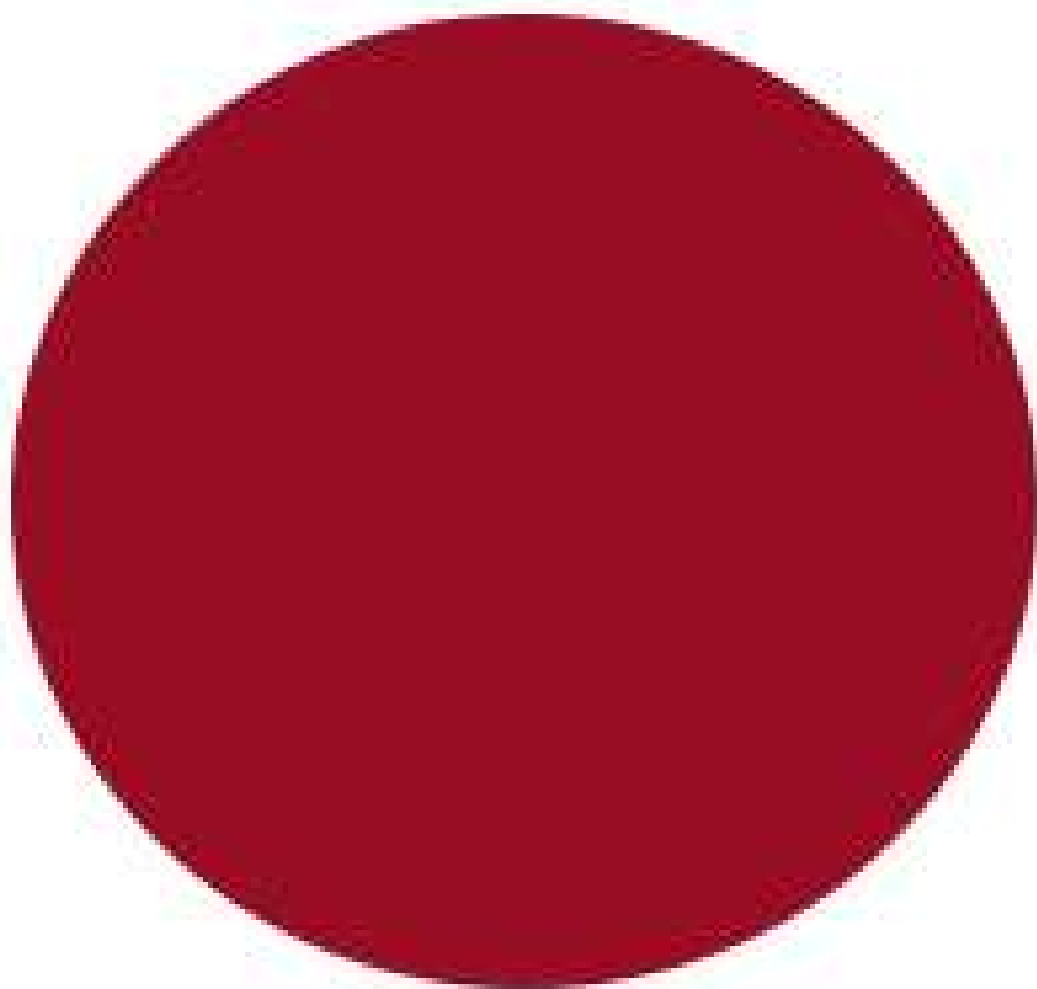

1. C_5

2. 36_4

3. мажор натуралън.

4. D_2

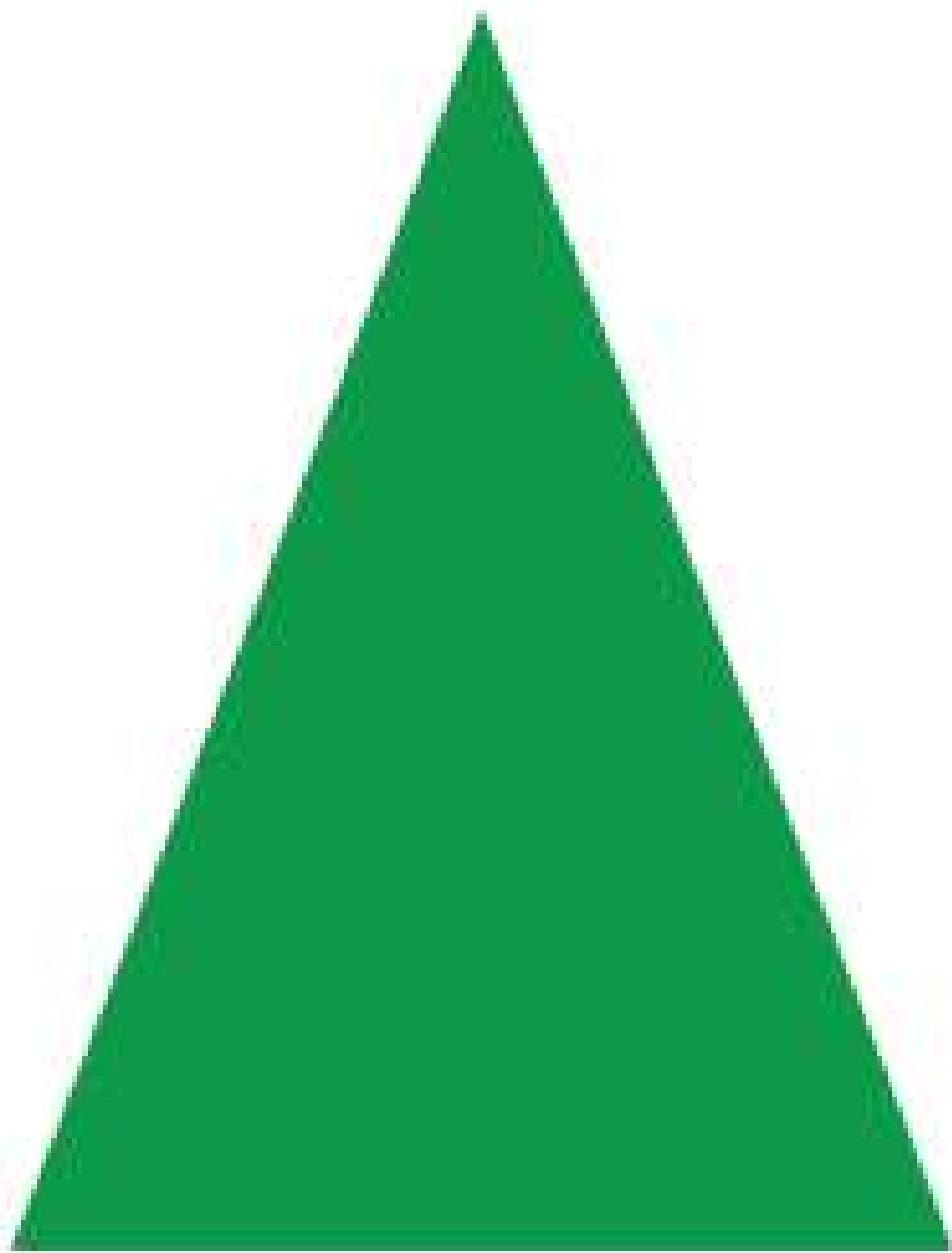

1. M_6

2. $3M_5$

3. мінор натуральн.

4. $3M_{VII}_7$

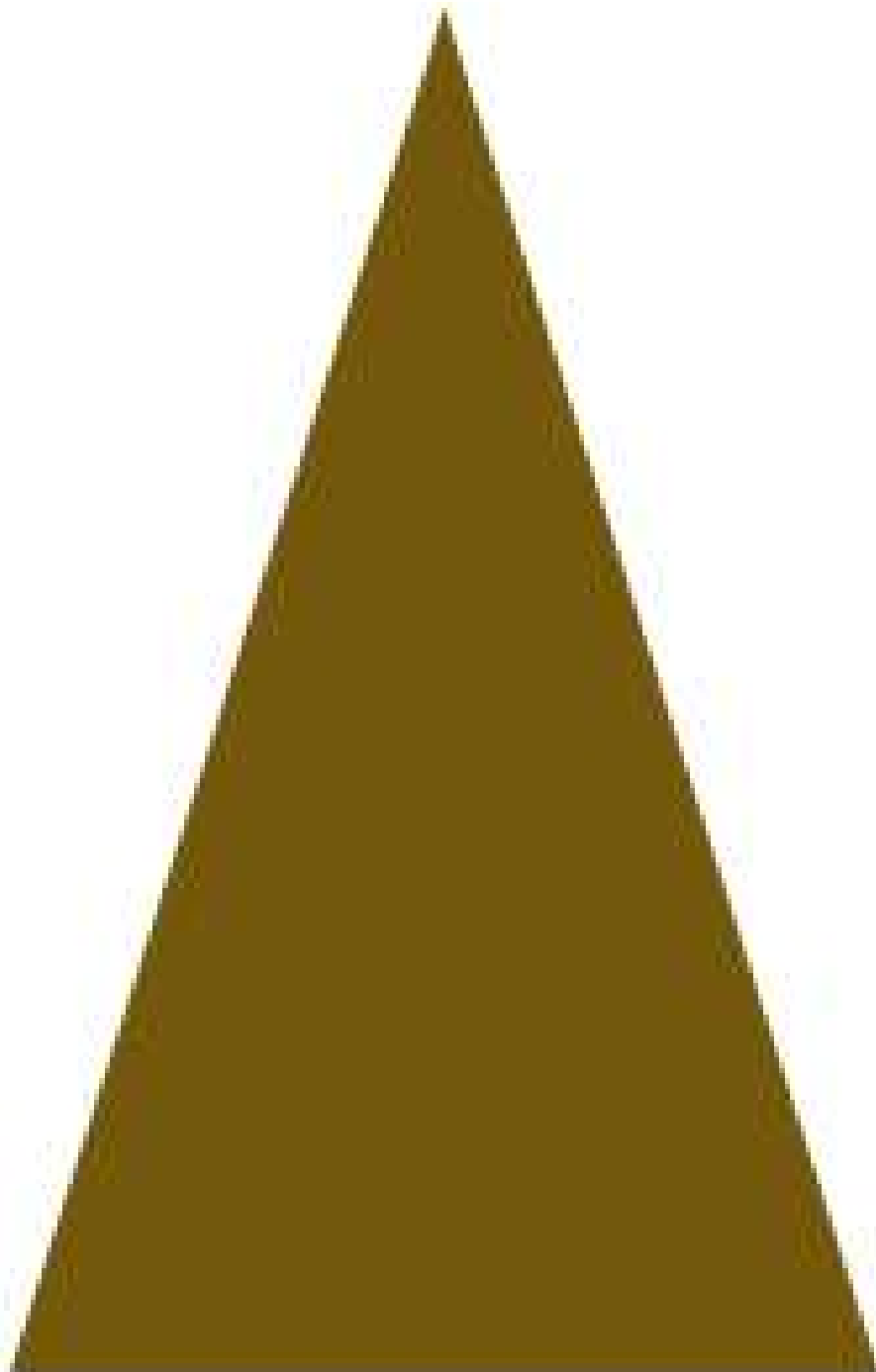

1. V_7

2. $\underline{36} \frac{5}{3}$

3. лідійський лад

4. $T \frac{5}{3} - VII_7 - T \frac{5}{3}$

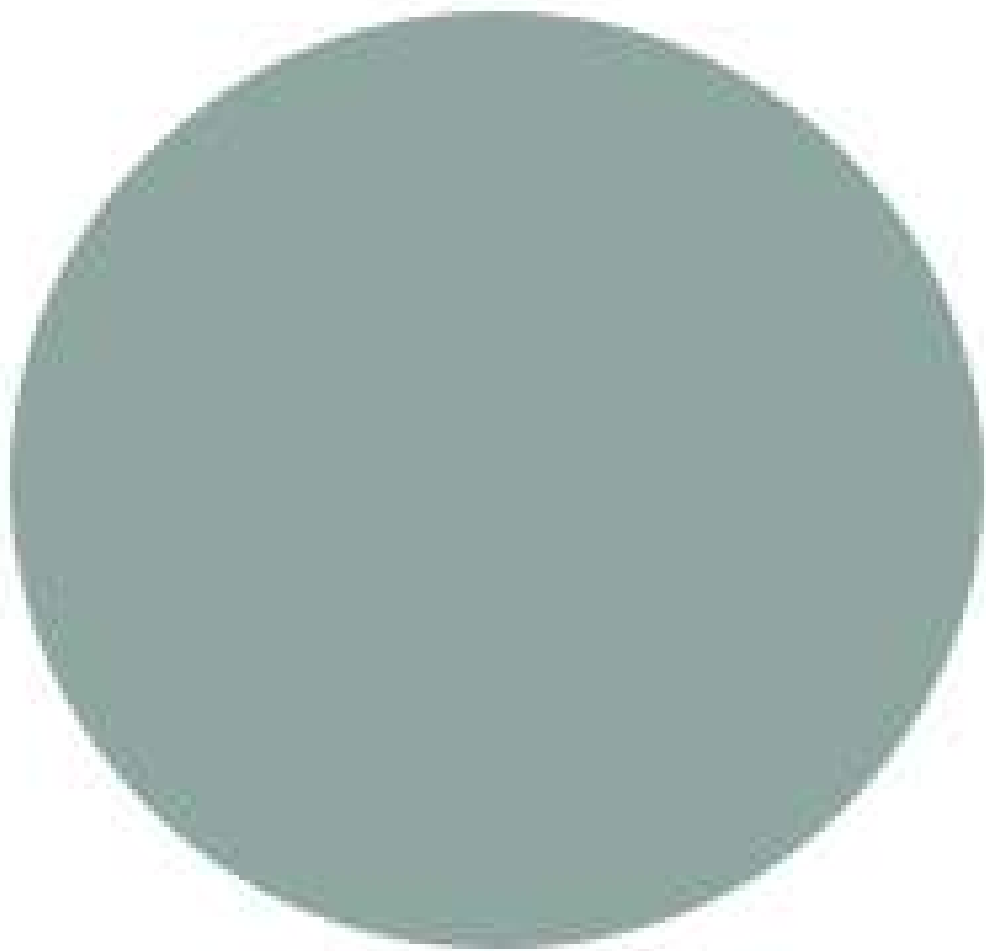

1. M_7

2. $3M \frac{5}{3}$

3. мінор мелодичний

4. $t \frac{5}{3} 3M VII \frac{5}{3} D \frac{6}{5} t \frac{5}{3}$

1. $4\flat$

2. $3M7$

3. *дорійський*

4. $T \frac{5}{3} - S \frac{6}{4} - T \frac{5}{3}$

1. M_2

2. B_6

3. *міксолідійський лад*

4. $t \frac{5}{3} - s \frac{6}{4} - t \frac{5}{3}$

1. B_7

2. $B \frac{6}{4}$

3. *пентагоніка мінорна*

4. $t \frac{5}{3} - D_6 - t \frac{5}{3}$

1. 4^1

2. $B \frac{5}{3}$

3. *фрігійський*

4. $T \frac{5}{3} - D_6 - T \frac{5}{3}$

1. B_6

2. $3B_2$

3. *мінор гармоніч.*

4. VII_7

1. 4_4

2. $M \frac{6}{4}$

3. *пентагоніка мажорна*

4. $D \frac{4}{3}$

1. M_3

2. $M \frac{5}{3}$

3. *мажор гармоніч.*

4. $D \frac{6}{5}$

1. B_1

2. M_4

3. *мажор мелодич.*

4. D_3

1. 4_5

2. $3B_4$

3. *мажор натуральн.*

4. D_2

1. M_6

2. $3M_2$

3. *мінор натуральн.*

4. $3MVII_7$

1. B_7

2. $3B \frac{5}{3}$

3. *лідійський лад*

4. $T \frac{5}{3} - VII_7 - T \frac{5}{3}$

1. M_4

2. $3M \frac{5}{3}$

3. *мінор мелодичний*

4. $t \frac{5}{3} - 3MVII \frac{5}{3} - D \frac{6}{5} - t \frac{5}{3}$